

UZASADNIENIE

Pozwem dnia 21 lutego 2019 roku pełnomocnik wnioskodawczyni H. S. wniósł, w trybie ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, o zasądzenie na jej rzecz kwoty 70. 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia za bezprawne pozbawienie wolności A. K. (1) oraz fizyczne i psychiczne znęcanie się nad nim w okresie od dnia 28 listopada 1946 roku do dnia 15 kwietnia 1947 roku

Na rozprawie w dniu 20 maja 2017 roku wnioskodawczyni podtrzymała żądanie i wniosła o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Prokurator co do zasady przyłączył się do stanowiska wnioskodawczyni wniósł jednak zasądzenie zadośćuczynienia w kwocie 30. 500 zł.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

A. K. (1) został zatrzymany przez funkcjonariuszy Powiatowego Urzędu (...) w P. w dniu 28 listopada 1946 roku. Poddano go rewizji osobistej oraz rewizji miejsca zamieszkania. W chwili zatrzymania miał 26 lat, nie był wcześniej karany, był kawalerem, z wykształceniem licealnym, pracował jako kierownik sklepu harcerskiego.

(dowód:., protokół rewizji osobistej k. 17, protokół rewizji domowej k. 18 – wydruki z płyty CD k- 17 akt IV Ko un 4/18)

Przesłuchanie A. K. (1) odbyło się w dniach 29 listopada 1946 roku, 3 listopada 1946 roku oraz 30 grudnia 1946 roku. Podczas przesłuchania podejrzany stał wiele godzin bez możliwości odpoczynku, był bity przez funkcjonariuszy, nie jadł, słabł, miał omamy. Nie pozwolono mu usiąść i polewano zimną wodą, żeby go cucić. Leżał na drewnianej pryczy, w zimnej celi. Funkcjonariusze znęcali się nad nim psychicznie używając w stosunku do niego słów obelżywych, grozili mu słowami, że go zniszczą oraz ograniczyli A. K. możliwość kontaktu z rodziną.

(dowód: protokół przesłuchania podejrzanego k.52-53 ,55-57 ,90-91 z płyty CD k-17 z akt IV Ko un 4/18 , zeznania H. S. k-370-380.)

W dniu 30 listopada 1946 roku zastosowano wobec A. K. (1) środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania do dnia 30 lutego 1947 roku, który postanowieniem Wojskowego Sądu Rejonowego w Łodzi z dnia 8 lutego 1947 roku, po upływie aktu oskarżenia, został utrzymany w mocy. Izolacyjny środek zapobiegawczy wykonywany był we Więzieniu w Ł. przy ul. (...).

(dowód: postanowienie o zastosowaniu środka zapobiegawczego k. 54, postanowienie Wojskowego Sądu Rejonowego w Łodzi z dnia 8 lutego 1947 o utrzymaniu w mocy izolacyjnego środka k. 141-1410 na płycie CD k- 17 z akt IV Ko un 4/18 ,)

W dniu 12 kwietnia 1947 roku Wojskowy Sąd Rejonowy w Łodzi skazał A. K. (1) w sprawie Sr 75/47 za przestępstwo z art. 28 (...) w zw. z art. 23 §1 dekretu z 13.06.1946 r. na karę 3 lat pozbawienia wolności. Postanowieniem Wojskowego Sądu Rejonowego w Łodzi z dnia 12 kwietnia 1947 roku karę więzienia orzeczoną wobec A. K. (1) na mocy amnestii darowano. W dniu 12 kwietnia 1947 roku uchylono środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. W dniu 15 kwietnia 1947 roku o godzinie 16:00 zwolniono A. K. (1). Konsekwencją zapadłego wyroku był brak możliwości przyjęcia na studia na kierunku dziennikarstwo.

(dowód: wyrok k. 24-26 oraz k- 178-179 z płyty j.w. , postanowienie k. 200 nakaz zwolnienia k. 203, z płyty CD akta j.w. zeznania H. S. k370-380)

A. K. (3) zmarł 02.08.2003 r.

(dowód ; odpis zupełny aktu zgonu k- 4 akt IV Ko un 4/18)

Postanowieniem z dnia 06.03.2018 r. w sprawie IV Ko un 4/18 Sąd Okręgowy w Łodzi stwierdził nieważność wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Łodzi z dnia 12.04.1947 r. wydanego w sprawie Sr 75/47 skazującego A. K. (1) na karę 3 lat więzienia za przestępstwo z art. 28 (...) w zw. z art. 23 § 1 dekretu z dnia 13.06.1946 r.

(dowód : postanowienie k- 20-21 akt IV Ko un 4/18)

Sąd zważył co następuje:

Zgodnie z art. 1 ustawy z 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (w dalszej części uzasadnienia nazywanej ustawą lutową) uznaje się za nieważne orzeczenia wydane przez polskie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub przez organy pozasądowe w okresie od rozpoczęcia ich działalności na ziemiach polskich, począwszy od 1 stycznia 1944 r. do 31 grudnia 1989 r., jeżeli czyn zarzucony lub przypisany był związany z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego albo orzeczenie wydano z powodu takiej działalności, jak również orzeczenie wydane za opór przeciwko kolektywizacji wsi i obowiązkowym dostawom.

Art. 8 ust. 1 w/w ustawy stanowi, że osobie, wobec której stwierdzono nieważność orzeczenia albo wydano decyzję o internowaniu w związku z wprowadzeniem w dniu 13 grudnia 1981 r. w Polsce stanu wojennego, przysługuje od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę wynikłe z wykonania orzeczenia albo decyzji. W razie śmierci tej osoby uprawnienie to przechodzi na małżonka, dzieci i rodziców. Zgodnie z art. 8 ust. 2 a cytowanej ustawy uprawnienia określone w ust. 1 przysługują również osobom, mieszkającym obecnie bądź w chwili śmierci w Polsce, represjonowanym przez radzieckie organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości lub organy pozasądowe, działające na obecnym terytorium Polski w okresie od dnia 1 lipca 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r. oraz na terytorium Polski w granicach ustalonych w Traktacie Ryskim, w okresie od dnia 1 stycznia 1944 r. do dnia 31 grudnia 1956 r., za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego lub z powodu takiej działalności.

Niewątpliwie ustawa z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, na podstawie której pełnomocnik wnioskodawczyni opiera swoje roszczenie ma na celu oddanie sprawiedliwości osobom, które walczyły o niepodległą Polskę, a nie wszystkim niesłusznie skazanym w latach 1944-1989. Możliwość zasądzenia zadośćuczynienia w oparciu o przepisy tzw. ustawy lutowej zachodzi wyłącznie w przypadku uznania, że osoba ubiegająca się o nie faktycznie działała na rzecz niepodległości Polski i za tę działalność, albo z jej powodu została niesłusznie skazana. W sprawie będącej przedmiotem rozpoznania oczywistym jest, iż zatrzymanie A. K. (1) było konsekwencją takiej działalności. Okoliczności podane we wniosku oraz zeznania wnioskodawczyni H. S. złożone na rozprawie, Sąd uznał za wiarygodne w zakresie dotyczącym zatrzymania i faktów z nim związanych oraz okoliczności pobytu represjonowanego w więzieniu, albowiem okoliczności wskazywane w tym zakresie przez wnioskodawczynię nie były kwestionowane w sprawie. Nie budziły żadnych wątpliwości, zdaniem Sądu, co do swej wiarygodności i rzetelności dowody z dokumentów w tym archiwalnych ujawnione na rozprawie i akta sprawy o sygn. IV Ko un 4/18 wraz z załączoną płytą z Archiwum Oddziału (...) w Ł.

Sąd ocenił na podstawie zebranego materiału dowodowego, że w niniejszej sprawie doszło do niewątpliwie niesłusznego zatrzymania i pozbawienia wolności A. K. (1). Zgodnie z dokumentacją stanowiącą materiał dowodowy w sprawie, A. K. (1) został zatrzymany jako członek organizacji (...) i był kilkukrotnie przesłuchiwany a podczas tych przesłuchań znęcano się nad nim psychicznie i fizycznie a następnie pozbawiono go wolności we wskazanym wyżej okresie .

W niniejszej sprawie, żądanie wnioskodawczyni dotyczące zadośćuczynienia zasługiwało na częściowe uwzględnienie, bowiem materiał dowodowy zebrany w sprawie bez wątpienia wykazał krzywdę jakiej doznał represjonowany A. K. (1) w skutek dokonanego zatrzymania i pozbawienia wolności. Powód zatrzymania i przesłuchiwania represjonowanego

jest jasny i wynika z protokołów przesłuchania, a mianowicie działalności w organizacji, która działała na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Przesłuchania odbywały się w sposób nieludzki i niehumanitarny i miały na celu przysporzenie dodatkowych cierpień zatrzymanemu .

W zakresie zadośćuczynienia w pierwszej kolejności wskazać należy, iż podstawę prawną stwarzającą możliwość zasądzenia kwoty tytułem zgłoszonego roszczenia w analizowanym przypadku stanowi art. 8 § 1 oraz § 2a ustawy lutowej. Zdaniem Sądu należy mieć na uwadze, że zadośćuczynienie przyznawane na podstawie przepisów w/ w ustawy ma charakter szczególny. Zgodnie z art. 8 § 1 zd. 2 ustawy w razie śmierci osoby uprawnienie to (o zadośćuczynienie) przechodzi na małżonka, dzieci i rodziców. W orzecznictwie wskazywano (przytoczona uchwała I KZP 35/92 Sądu Najwyższego), iż analiza treści zdania pierwszego i zdania drugiego ust. 1 art. 8 ustawy lutowej nie pozostawia wątpliwości, co do tego, że przepis ten nie przewiduje samoistnych roszczeń dla małżonka, dzieci i rodziców represjonowanego, a stanowi jedynie o przejściu na te osoby jego uprawnień.

Podkreślić należy, że dla ustalenia wysokości zadośćuczynienia zasądzanego wobec śmierci represjonowanego jego najbliższym nie ma żadnego znaczenia fakt, czy tych ostatnich bezpośrednio dotykały skutki represji, czy nie, bo przecież wchodzi w grę zadośćuczynienie należne wyłącznie represjonowanemu (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 maja 2004 roku II AKa 138/04). W rozpoznawanej sprawie punktem odniesienia jest krzywda osoby represjonowanej, natomiast zostaje zerwany związek pomiędzy wysokością roszczenia należnych następcom, a doznaną przez niego krzywdą.

Sąd poddał analizie to, jaka kwota może zostać uznana za adekwatną do krzywd psychicznych i fizycznych, jakie doznał A. K. (1) w trakcie pozbawienia go wolności.

Analizując te okoliczności Sąd stwierdził, że przeszło 4 miesięczny okres tymczasowego aresztowania nie jest okresem krótkim, ale też nie jest okresem bardzo długim , w toku którego, doszłoby do wyjątkowego spotęgowania negatywnych skutków wynikających z pozbawienia wolności ojca wnioskodawczyni. W tym stanie rzeczy Sąd uznał, iż okres stosowania wobec ojca wnioskodawczyni tymczasowego aresztowania należy uznać za średni, który nie powinien wpływać na ponadprzeciętne zwiększenie wysokości zadośćuczynienia. Nie bez znaczenia jednak dla takiej oceny pozostawało także to, iż negatywne czynniki jakim był poddawany A. K. (1) uznać należy za dolegliwe. Jak wynika z zeznań wnioskodawczyni wobec ojca stosowano przemoc fizyczną w postaci bicia i polewania wodą, obowiązku stania wiele godzin, odmawiano mu jedzenia, ubliżano mu i grożono .

Za miarkowaniem zadośćuczynienia przemawia w ocenie sądu fakt, iż z okoliczności podawanych przez wnioskodawczynię natężenie stosowanej przemocy nie było drastyczne i długotrwałe, aby przyznać zadośćuczynienie w kwocie zaproponowanej przez pełnomocnika. Z drugiej strony nie można również przyjąć kwoty zaproponowanej przez prokuratora. Za większą kwotą zadośćuczynienia w stosunku do stanowiska prokuratora przemawia nieprawidłowy sposób traktowania A. K. (1) przez przesłuchujących go funkcjonariuszy, w trakcie przesłuchań, tak w zakresie wywierania presji psychicznej, jak i powodowania dyskomfortu fizycznego. Niewątpliwie tego rodzaju działania wiązały się ze szczególnym udręczeniem zatrzymanego. Zatrzymany stojąc pod zarzutem działania wyrotowych wobec nowej władzy miał świadomość , iż traktowany jako wróg polityczny może swoją działalność patriotyczną przypłacić śmiercią . Za czynniki przemawiające za zwiększeniem wysokości zadośćuczynienia Sąd uznał bardzo wysoki poziom stresu i strachu wywołany osadzeniem w więzieniu, którym wykonywano wówczas karę śmierci.

A. K. (1) pozostając na wolności nie miał kontaktów ze środowiskiem kryminalnym. Tymczasowe aresztowanie było jego pierwszą stycznością z warunkami i środowiskiem panującym w jednostkach penitencjarnych. W ocenie Sądu mogło to wywołać maksymalny poziom negatywnych odczuć ojca wnioskodawcy, w szczególności w sytuacji znacząco ograniczonego kontaktu z najbliższymi oraz uwzględniając młody wiek w chwili osadzenia. Źródłem bezprawnej decyzji o pozbawieniu wolności A. K. (1) było prowadzenie przez niego w tamtym czasie, wymagającej dużej odwagi, patriotycznej działalności opozycyjnej. Nie sposób pominąć, że w dacie zatrzymania był bardzo młodym człowiekiem, a mimo to poświęcał czas i siły i bezpieczeństwo swoje i rodziny na działalność niepodległościową.

Krzywdy, o które stanowi art. 8 ust. 1 ustawy z 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego winna w sposób bezpośredni wynikać z internowania lub pozbawienia wolności, ale owa bezpośredniość wcale nie musi, a nawet nie może oznaczać ograniczenia krzywdy wyłącznie do skutków powstałych w wyniku fizycznego pozbawienia wolności i internowania i tylko w czasie ich trwania. Skutki te mogą w czasie wykraczać poza czas internowania i pozbawienia wolności, nie tracąc przymiotu bezpośredniości (wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 3 kwietnia 2013 roku, sygn. II AKa 77/13, Lex). Wobec powyższego okoliczności związane z brakiem uzyskania możliwości podjęcia przez A. K. (1) studiów, o których zeznała wnioskodawczyni, mieszczą się w skutkach związanych z wykonaniem wyrok w sprawie o sygn. Sr 75/47.

Biorąc pod uwagę wszystkie opisane okoliczności dotyczące rozmiaru krzywd i skutków stosowania wobec ojca wnioskodawczyni tymczasowego aresztowania, jak również odnosząc je do aktualnej sytuacji ekonomicznej w Polsce, siły nabywczej polskiej waluty, Sąd uznał, iż kwota 45.000 złotych zadośćuczynienia będzie stanowiła adekwatne zadośćuczynienie krzywdy wynikłe z jego tymczasowego aresztowania w postępowaniu objętym unieważnionym orzeczeniem w sprawie IV Ko un 4/18, która to łączna kwota, w rozbięciu miesięcznym, stanowi wartość równą 11 250 złotych. W ocenie sądu odszkodowanie w zasądzonej wysokości będzie realną, a nie jedynie symboliczną kompensatą krzywd ojca wnioskodawczyni. W pozostałej części – ponad zasądzoną kwotę - Sąd wniosek o zadośćuczynienie oddalił, jako niezasadny.

Wymaga podkreślenia utrwalony w orzecznictwie pogląd, iż w przypadku osób walczących na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego kwoty przyznawanych zadośćuczynień winny być wyższe od tych, jakie są przyznawane osobom dochodzącym roszczeń na podstawie art. 552 i nast. kpk. Sytuacja takich osób była trudniejsza, aniżeli osób pozbawionych wolności w związku z postępowaniem karnym. Istotne było także i to, że osoby, które walczyły z ówczesną władzą miały podstawy by – z uwagi na ówczesną sytuację społeczno-polityczną – odczuwać obawy nie tylko o siebie ale również o los i życie członków swojej rodziny.

Końcowo wskazać należy, iż Sąd nie podzielił stanowiska prokuratora, iż wyznacznikiem zadośćuczynienia jest kwota trzykrotności średniego miesięcznego wynagrodzenia, zasądzona przez jeden z sądów apelacyjnych. W ocenie Sądu kryterium zarobków może być traktowane jedynie jako pomocnicze z uwagi na specyfikę spraw dotyczącej okresu działalności (...), kiedy ochrona praw jednostki oraz warunki bytowe osób pozbawionych wolności były nieporównywalne do obecnych. Ponadto zasądzone zadośćuczynienie winno być odzwierciedleniem wyrządzonej krzywdy, a to w istocie nie zależy od statusu materialnego pokrzywdzonego, który niewątpliwie jest pochodną osiągniętych zarobków (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 17 lipca 2014 r., II AKa 116/14, Lex nr 1500804, wyrok Sądu Najwyższego z 3.07.2007 r. II KK 321/06, LEX nr 299187). Ponadto w świetle ugruntowanego orzecznictwa kwoty zadośćuczynienia zasądzone w innych sprawach mogą stanowić jedynie niewiążącą wskazówkę dla sądu rozpoznającego dane roszczenie natomiast w żadnym stopniu tego sądu nie wiążą (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 2013 roku, WA 18/13, Lex nr 1353966).

Ponieważ zadośćuczynienie stanowi rekompensatę za sam fakt pozbawienia wolności, to w ocenie Trybunału Konstytucyjnego, na poziomie orzekania w konkretnej sprawie sytuacja finansowa państwa nie może być przyczyną obniżenia wysokości odszkodowania i zadośćuczynienia za bezprawne pozbawienie wolności. Trybunał w pełni podzielił także stanowisko Sądu Najwyższego zawarte w uzasadnieniu postanowienia z 3 kwietnia 1996 r., II KRN 174/95, (Prokuratura i Prawo 1996, nr 9, poz. 25), stwierdzające, że: „Praktyczna niemożność precyzyjnego wyliczenia cierpień i krzywd spowodowana czynami, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 23 lutego 1991 r., nie wyklucza wprawdzie powszechnie przyjętych zasad zakreślających granice subiektywnego odczucia krzywdy przez wnioskodawcę, tym niemniej nie może przerodzić się w dowolność ustalenia kwot zadośćuczynienia, które mają charakter jedynie symboliczny i stoją w jaskrawej sprzeczności do wagi doznanego krzywd i cierpień. Tego rodzaju tendencja jest sprzeczna z założeniami cytowanej ustawy, która przewiduje możliwość dochodzenia roszczeń, a nie ich symbolicznego odpowiednika”.

Sąd Okręgowy w Łodzi w składzie rozpoznającym wniosek H. S. prezentuje pogląd, że zadośćuczynienie ma w pierwszym rzędzie spełnić cele kompensacyjne, a także spełnić subsydiarnie funkcje prewencyjne, wobec czego przyznał kwotę wskazaną w sentencji wyroku.

O odsetkach rozstrzygnięto w trybie art. 455 k.c. w zw. z art. 481 §1 i 2 k.c. (na podstawie art. 558 k.p.k. w zw. z art. 8 ust 3 ustawy lutowej stosowanych odpowiednio), zgodnie z żądaniem wniosków. Orzeczenie wydane w tym postępowaniu staje się bowiem wykonalne dopiero po uprawomocnieniu się. Dopiero z tą chwilą można przyjąć, że Skarb Państwa powinien spełnić świadczenie. Należy więc uznać, że z właściwości zobowiązania Skarbu Państwa do wypłaty odszkodowania i zadośćuczynienia przewidzianego w przepisach ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. wynika, że "terminem spełnienia świadczenia" (art. 455 k.c.) jest uprawomocnienie się orzeczenia o zasądzeniu odszkodowania.

Koszty obrońcy ustanowionego z wyboru w przypadku uniewinnienia w sprawach z oskarżenia publicznego ponosi Skarb Państwa i analogicznie uznanie zasadności roszczenia osoby represjonowanej za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, będące równoznaczne ze stwierdzeniem niezgodnego z prawem działania organu państwa i zrównujące w skutkach z uniewinnieniem, wywołuje także materialnoprawne skutki w zakresie kosztów, konsekwencją których jest obowiązek zwrotu przez Skarb Państwa wydatków zastępstwa adwokackiego z tytułu ustanowienia pełnomocnika z wyboru. Zgodnie z treścią §11 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1800 ze zm.) stawki finalne wynoszą 240 zł za prowadzenie spraw o odszkodowanie za niesłuszne skazanie lub ukaranie, aresztowanie lub zatrzymanie, w tym spraw wynikających z przepisów o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Opłatę w sprawach wymagających przeprowadzenia rozprawy ustala się w wysokości przewyższającej stawkę minimalną, która nie może przekroczyć sześciokrotności tej stawki, ani wartości przedmiotu sprawy (§ 15 ust. 3 ww. rozporządzenia). Wnioskowana przez pełnomocnika kwota mieści się w granicach przywołanego rozporządzenia i została udokumentowana.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 roku o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 1991 r., Nr 34, poz. 149, ze zm.) obciążając nimi Skarb Państwa.